

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

برنامه پرستگی خانواده و نظام ارجاع؛ چراغ راه سلامت

سند راهبردها و الزامات اجرایی
استقرار برنامه پرستگی خانواده و نظام ارجاع

مقدمه و ضرورت اجرای برنامه

برنامه ملی «پزشکی خانواده و نظام ارجاع» یکی از مهم‌ترین اصلاحات ساختاری در نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران و از کلان‌پروژه‌های حاکمیتی در حوزه سلامت است که در راستای تحقق سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری (ره) و اجرای تکالیف قانونی مندرج در قانون برنامه هفتم پیشرفت کشور در دستور کار نظام اجرایی قرار گرفته است.

رویکرد اصلی این برنامه، گذار از «نظام سلامت درمان‌محور و پرهزینه» به «نظام سلامت پیشگیری‌محور، عادلانه، کارآمد و بهره‌ور» است. در این چارچوب، هر فرد و خانواده ایرانی دارای یک نقطه تماس مشخص در نظام سلامت (تیم پزشکی خانواده مستقر در پایگاه‌های پزشکی خانواده) خواهد بود که مسئولیت ارائه خدمات مراقبتی، پیشگیری، درمان‌های اولیه و یا ارجاع هدفمند بیمار به سطوح تخصصی و فوق تخصصی را بر عهده دارد.

اجرای موفق این برنامه ملی، علاوه بر ظرفیت‌های تخصصی وزارت بهداشت، مستلزم عزم مدیریتی در سطح استان‌ها، هماهنگی بین‌بخشی، بسیج ظرفیت دستگاه‌های اجرایی و راهبری مؤثر در سطح مدیریت عالی استان است. از این رو نقش استانداران محترم در هدایت، هماهنگی و نظارت بر اجرای این برنامه، نقشی کلیدی و تعیین‌کننده محسوب می‌شود.

تعریف اجمالی برنامه

در برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع، تمامی شهروندان تحت پوشش یک پزشک خانواده و تیم سلامت قرار می‌گیرند و ارائه خدمات سلامت در یک نظام سطح‌بندی شده ساماندهی می‌شود.

مهم‌ترین مؤلفه‌های این برنامه عبارت‌اند از:

۱. تعیین تیم پزشکی خانواده (پزشک خانواده و مراقبین سلامت) برای هر فرد و خانوار به عنوان اولین مرجع دریافت خدمات سلامت.
۲. ارائه خدمات پیشگیرانه، مراقبتی و درمان‌های اولیه در سطح اول خدمات سلامت.
۳. ارجاع هدفمند بیماران به پزشکان متخصص و فوق تخصص بر اساس تشخیص پزشک

خانواده و در چارچوب نظام ارجاع.

۴. استقرار و تکمیل پرونده الکترونیک سلامت برای تمامی شهروندان.

۵. پیگیری مستمر وضعیت سلامت افراد و مدیریت بیماری‌های مزمن در سطح جامعه.

اهداف کلان

اجرای برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع، دستاوردهای راهبردی زیر را برای شهروندان و حاکمیت به همراه خواهد داشت:

۱. **صیانت مالی از شهروندان:** کاهش چشمگیر پرداخت از جیب مردم از طریق ارائه خدمات مراقبتی رایگان برای مادران، کودکان و سایر گروه‌های سنی، تخصیص چهار ویزیت پایه پزشک خانواده رایگان در سال و کاهش سهم پرداختی مردم در مراجعات بعدی به پزشک خانواده، کاهش فرانشیز خدمات تخصصی و رایگان شدن خدمات بستری (در صورت رعایت مسیر ارجاع).

۲. **ارتقای عدالت در سلامت:** توزیع متوازن و عادلانه خدمات بهداشتی و درمانی در تمامی مناطق استان‌ها، به‌ویژه مناطق محروم، روستایی، حاشیه‌نشین و کمتر توسعه یافته.

۳. **تقویت رویکرد پیشگیری در نظام سلامت:** شناسایی زود هنگام بیماری‌های خاموش و پرهزینه مانند دیابت، فشار خون، بیماری‌های قلبی و برخی سرطان‌ها پیش از بروز عوارض جدی.

۴. **مدیریت بهینه منابع اقتصادی حوزه سلامت:** کاهش هزینه‌های غیرضروری درمانی از طریق حذف تقاضاهای القایی، جلوگیری از انجام آزمایش‌ها و تصویربرداری‌های غیرضروری و هدایت هدفمند منابع بیمه‌ای و درمانی.

۵. **تکمیل پرونده الکترونیک سلامت:** ایجاد بانک اطلاعاتی دقیق از وضعیت سلامت جمعیت هر استان که امکان تصمیم‌سازی مبتنی بر داده، مدیریت بهتر منابع و آمادگی در برابر بحران‌های بهداشتی را فراهم می‌سازد.

جایگاه و نقش راهبردی استاندار در اجرای برنامه

تجارب ملی و بین‌المللی نشان می‌دهد که اجرای موفق برنامه‌های تحول‌آفرین در حوزه سلامت، نیازمند مدیریت هماهنگ در سطح حاکمیت محلی است. استاندار محترم به عنوان نماینده عالی دولت در استان و رئیس ستاد راهبری استان در برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع نقش محوری در راهبری اجرای این برنامه ایفا می‌کند و مسئول ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، رفع موانع بین‌بخشی، بسیج ظرفیت‌های استانی و نظارت مستمر بر پیشرفت برنامه خواهد بود.

بر این مبنا می‌توان گفت تکالیف و انتظارات اجرایی از استانداران محترم مشتعل است بر:

۱. راهبری و مدیریت کلان برنامه

- قرار دادن برنامه پزشکی خانواده در زمره اولویت‌های راهبردی مدیریت استان.
- تشکیل ستاد راهبری استقرار برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع استان به ریاست استاندار و دبیری رئیس دانشگاه علوم پزشکی مرکز استان به عنوان بازوی تخصصی و فنی برنامه.
- برگزاری منظم جلسات ستاد راهبری استان به منظور پایش پیشرفت اجرای برنامه و رفع موانع اجرایی.
- ابلاغ مأموریت مشخص به فرمانداران جهت تشکیل و اداره ستاد اجرایی برنامه در سطح شهرستان و پیگیری مستمر روند اجرا.

۲. هماهنگی بین‌بخشی و توسعه زیرساخت‌ها

- ایجاد هماهنگی کامل میان سازمان‌های بیمه‌گر پایه (از جمله سازمان بیمه سلامت، سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بیمه‌ای) جهت اجرای یکپارچه نظام ارجاع و تسویه به موقع مطالبات ارائه‌دهندگان خدمت.
- همکاری با وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و دستگاه‌های استانی مرتبط

- برای تأمین و پایداری زیرساخت‌های ارتباطی و اینترنت در مناطق شهری و روستایی به منظور ثبت و تبادل اطلاعات در سامانه پرونده الکترونیک سلامت.
- جلب مشارکت شهرداری‌ها و دهیاری‌ها برای تأمین فضاهای فیزیکی مناسب جهت استقرار پایگاه‌ها و مراکز ارائه خدمات پزشکی خانواده در صورت نیاز.
- استفاده از ظرفیت دستگاه‌های اجرایی استان برای پشتیبانی لجستیکی، اطلاع‌رسانی و تسهیل استقرار تیم‌های سلامت و پزشکی خانواده در مناطق مختلف.

۳. پیوست رسانه‌ای و اقناع افکار عمومی

- هدایت و هماهنگی صدا و سیما، مرکز استان، رسانه‌های محلی و روابط عمومی دستگاه‌های اجرایی برای اجرای برنامه اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی پیرامون برنامه.
- تبیین اهداف و مزایای برنامه برای شهروندان و اصلاح الگوی مراجعه درمانی از «مراجعه مستقیم به متخصص» به «مراجعه نخست به تیم پزشکی خانواده».

- بهره‌گیری از ظرفیت تبلیغات محیطی شهری و جاده‌ای با همکاری شهرداری‌ها، اداره کل راهداری و سایر دستگاه‌های مرتبط برای اطلاع‌رسانی عمومی.

۴. نظارت، ارزیابی و تسهیل‌گری

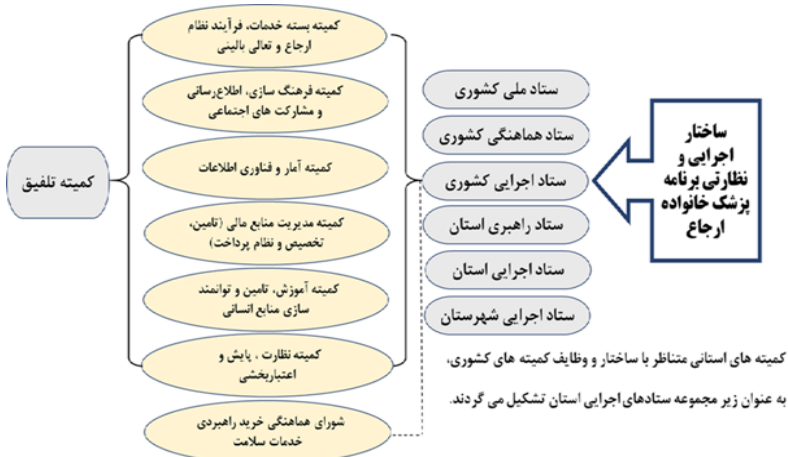
- تعیین شاخص‌های عملکردی مشخص برای دستگاه‌های اجرایی مرتبط و ارزیابی مستمر پیشرفت برنامه در سطح استان و شهرستان‌ها.
- شناسایی و رفع سریع موانع بین‌دستگاهی، بروکراسی‌های زائد و چالش‌های اجرایی که مانع پیشرفت برنامه می‌شوند.
- ارائه گزارش‌های دوره‌ای از روند اجرای برنامه به ستاد ملی هماهنگی و اجرای برنامه پزشکی خانواده.
- تشویق شهرستان‌ها و مدیران موفق در اجرای برنامه و برخورد مدیریتی با موارد تعلل یا عدم همکاری دستگاه‌های مسئول.

جمع‌بندی راهبردی

استقرار کامل برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع یکی از مهم‌ترین گام‌ها در اصلاح ساختار نظام سلامت کشور، ارتقای عدالت در دسترسی به خدمات سلامت و صیانت از منابع ملی در حوزه درمان محسوب می‌شود.

تحقق موفق این برنامه در سطح استان‌ها، نیازمند مدیریت یکپارچه، هماهنگی فرابخشی و نظارت مستمر است. در این میان، نقش استانداران محترم به عنوان مدیران عالی استان‌ها در ایجاد هم‌افزایی میان دستگاه‌های اجرایی، رفع موانع اجرایی و پایش دقیق روند پیشرفت برنامه، نقشی تعیین‌کننده و راهبردی خواهد بود.

امید است با تدبیر، راهبری مؤثر و حمایت استانداران محترم، زمینه اجرای موفق این برنامه ملی در سراسر کشور فراهم شده و آثار آن در بهبود شاخص‌های سلامت، کاهش هزینه‌های درمانی و ارتقای رفاه عمومی مردم به‌طور ملموس نمایان گردد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع چراغ راه سلامت

ستاد اجرایی کشوری برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع

iec.behdasht.gov.ir

